

UTREDNING AV BRANSJENETTVERK

Organisering av tradisjonshåndverkere

Prosjekt juni 2019–juni 2020

Marit Stranden, Norsk håndverksinstitutt

Presentasjon av utredningen

Løfte håndverket-seminaret 17. juni 2020,
Kulturrådet, Oslo

Støttet av

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

- Historikk
- Mandat
- Forankringsprosess: organisasjoner og håndverkere
- Innsamla informasjon
  - Gjestebud: interesse og utålmodighet for å få i gang en ny organisasjon
  - Nettundersøkelse: enighet om formål, interesse for ny organisasjon
  - Organisasjoner
  - Eksempler på tiltak
- Forslag til organisering: 3 mulige veier
- Veien videre: valg av interimsstyre for at tradisjonshåndverkerne selv tar valgene

Bakgrunn

- Håndverket eksisterer bare i utøvelsen av faget. For at håndverket skal være bærekraftig
  - Mulig å leve av håndverket
  - Kompetansen overføres til nye generasjoner
- Det er vanskelig å leve av håndverket + utdanningene/karriereveiene er utydelige/mangelfulle
  - Kulturdepartementet: Festervoll 2008
  - Utdanningsdirektoratet: Yrkesfaglig utvalg 2016, Econ Pöyry 2009
- Mange slår fast at det er behov for bred håndverkskompetanse for å ta vare på og vedlikeholde den mangfoldige kulturarven, senest i
  - Kulturrådets kartlegging av kompetanse og personell - ressurser knyttet til bygningsvern i museene (Kulturrådet 2020)
  - Kulturminnepolitikken (Meld. St. 16 2019–2020)UNESCO 2003-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv, Norge med siden 2006
- Lenge savnet egen organisasjon som samler de som lever av håndverket
  - Tradisjonshåndverkerne
  - Andre som Utdanningsdirektoratet (Faglig råd)

Historikk

- 1990-tallet: Flere tilløp til organisering
- 2015 Tekstilhåndverkerne i NHO (nå oppløst): Vi trenger å samle hele feltet
  - Løfte håndverket seminar: «Bransjeorganisering av små håndverksfag»
  - Seminaret satte ned en arbeidsgruppe
- 2015-2018: Arbeidsgruppe
  - Tydelig behov for organisering
  - Vanskelig å nå ut til ønsket omfang av fag og næringsdrivende
- 2019: Innvilget 1 år utredningsprosjekt (Kulturrådet)

Mandat

Å utvikle og formalisere et bransjenettverk for å jobbe med næringspolitiske saker for tradisjonshåndverkere

Målgruppe: yrkesutøvende

Utgangspunktet næringsdrivende: å bygge nettverk av interessenter for medlemskap

(utøvere: inkluderer hobby/fritid)

De som lever av håndverket: næringsdrivende og ansatte, lærlinger, studenter/elever

Forankringsprosess - organisasjonene

Prosjektgruppe

- **Norges Husflidslag** (1910, 23 000 medlemmer, 28 ansatte inkludert 17 husflidskonsulenter): å fremme god norsk husflid kulturelt, sosialt og økonomisk
  - **Norske Husflidhåndverkere**, medlemsgruppe i Norges husflidslag (>35 år, 170 medlemmer): å sikre utøvelse og salg av norsk husflidhåndverk som næring
- **Handverkslaget, foreningen for tradisjonshåndverk** (2018, 190 medlemmer): å fremme det tradisjonsbårne håndverket som kommer til uttrykk gjennom utøvelse av dette
- **Norsk håndverksinstitutt** (1987, 8 faste årsverk, 6 stipendiater [deltid] + prosjekter): mandat og finansiering fra Utdanningsdirektoratet og Kulturdepartementet for å sikre og videreføre tradisjonelt håndverk samt en koordinerende rolle for nettverket Løfte håndverket.

Forankringsprosess - organisasjonene

Prosjektgruppa

- 4 møter januar 2019–februar 2020
  - Mandat justert
  - Stillingsbeskrivelse
  - Aktivitetsplan justert
  - Nettundersøkelsen
  - Innspill til prosjektrapporten
- e-post + nettmøte
  - Status og endringer pga. pandemien
  - Prosjektrapporten
  - Søknad om videreføring av prosjektet
  - Valg av interimsstyre

Organisasjonene

- Møter om status og grenseganger mot ny organisasjon
- Status i prosjektet og endringer pga. pandemien
- Søknad om videreføring av prosjektet
- Prosjektrapporten
  - Omtale av egen organisasjon
  - Egen prioritering av næring neste 5 år
- Foreslått kandidater til interimsstyret

Informasjonsinnhenting

Organisasjoner og enkeltpersoner

Byggmesterforbundet
Bygg og bevar
Bygningsvern
museumsnettverk for
tradisjonshåndverk
Creo – forbundet for
kunst og kultur
Duojáriid Ealáhussearvi
FolkOrg
Handverkslaget,
foreningen for
tradisjonshåndverk
NHO Service og Handel
Norges

Bunadshåndverkere
Norges Husflidslag
Norske
Husflidhåndverkere
(medlemsgruppe i Norges
Husflidslag)
Norske Kunsthåndverkere
Norske Trevarer
Oslo Håndverks- og
Industriforening
Sámiid Duodji
Sekretariatet for små og
verneverdige fag ved
Norsk håndverksinstitutt

Norwegian Made
Skuespiller og
dansealliansen (SKUDA)
SMB Norge
Studieforbundet kultur
og tradisjon
Tekstilhåndverkerne
Tradisjonskunst USN
Velg Skog
Virke

Forankringsprosess - yrkesutøverne

- Intervjuer/innspill
- Gjestebud, 10 regionale møter
  - 114 inviterte håndverkere, 27 verneverdige fagområder + bygningsvern
- Nettundersøkelse
  - næringsdrivende/ansatte tradisjonshåndverkere, lærlinger, student/elever
  - 310 respondenter fra 72 håndverkstradisjoner
- Nettvalg av interimsstyre
  - 21 forslag på kandidater, 7 kandidater til valg
  - Sendt til 280 interesserte + nettsak/sosiale medier
  - Per 16 juni >100 stemmer avlagt, 39 nye interesserte

SWOT-analyse

Analyse av tilgjengelig informasjon og justert etter informasjonsinnhenting en fra enkeltutøvere og fra fokusgruppeintervju

TRAD SWOT	NOTID	FRAMTID
+	<p>Styrkar Kvalitetsprodukt. Godt omdømme og veksande interesse for handverka. Tradisjon. UNESCO-konvensjonen eit tungt argument for at det offentlege bør ta ansvar for vidareføring av kunnskapen. Mange aktørar. Historisk forankring. Stipendiatorning. Norges Husflidslag og Handverkslaget. Bygningsvernsetra, Musea som aktør på IKA-feltet. Meir fokus på vørekraft. Kortreist og haldbart. Autensitet.</p>	<p>Moglegheitar Kvalitet. Lokalt. Børekraft. UNESCO. Samarbeid i feltet. Offentleg utsmykning/ innkjøps- ordningar. Auka bestillarkompetanse. Mindre import. Kulturminnebehov. Næringsfokus. Opplevingsbasert næring. Glokalt engasjement. Digitalisering. Stipend og garantiinntekter. Felles plattform for kvalifisering og kvalitetssikring. Sidestille ungdom og voksne mtp. opp- læringstilbud. Høgskuletilbod. Verdiskapingsprogram. Salskanalar. Formidling av handverka og tradisjonen. Kursverksemd. Bli del av/levera til arkitektur og designfeltet. Støtteordningar for lærebedrifter. Statsstipendordning for tradisjonsbørerar på lik line med statsstipendordningen for kunstnarar. Verdiskapingsprogram som sikrar ei brei børekraft- tig utvikling av de små tradisjonelle høndverksfaga. Differensiert mva. Auka anerkjenning.</p>
-	<p>Svakheiter Felt prega av hobbyutøvarar og få profesjonelle. Kjønnsperspektivet splittar feltet. Dårlige bestillarkompetanse i samfunnet. Lite rekruttering. Utydelege avgrensingar. Kunnskapsløtet. Tilretteleggarar manglar kunnskap om feltet. Ressurskrevande produksjon. Små einingar. Manglar formelt talerøyr. Sprikande felt. Uklar departemental tilhøyre. Lørerar i skulesystemet manglar tradisjonell handverksfaglig kompetanse. Lite handverksoppløring i grunnskule. Få lærebedrifter for dei små handverksfaga. Dagens forskrifter og lovverk hindrar rekruttering av vaksne til dei små handverksfaga. Vanskeleg å leva av handverket. Virkemiddelapparatet treff ikkje gruppa. Innovasjon Norge har ikkje aktuelle program. Fell delvis utanfor kunst/kultur-feltet. Høver heller ikkje utan vidare inn under næring. «Norsk design» produsert i lavkostland. Manglar salskanalar.</p>	<p>Trugslar Importvare og –tenester. Hobbyprodusentar. Industrialisering. Digitalisering. Musea t.d. bygnings- vernavdelingar som konkurrent. Førrer oljekroner kan gjera det vanskelegare å få finansiert støtteordningar og lempa på skatt/avgiftar. Moglegheitene for karriere og vidareutdanning for handverkarar er mangelfulle. Få lærebedrifter gjer det vanskeleg å vidareføra faga. Outsourcing av produksjon. Manglande merkeordning. Små og sårbare fagmiljø.</p>

Innspill fra gjestebudene

114 inviterte håndverkere til 10 regionale møter

- Utfordringer knyttet til tradisjonshåndverk som næring
  - Bekreftet funnene i tidligere utredninger
  - Økonomi, drift, lærlinger, faglig, system, marked, organisasjon, fagbrev
- Forslag til tiltak en organisasjon kan jobbe med
- Tanker om organisasjonsform
  - Mangler en egen felles stemme
  - Skepsis til akademia, interesseorganisasjoner og staten som mener noe på vegne av utøvende tradisjonshåndverkere
  - Mange av utfordringene felles på tvers av
    - Fagområdene (på tross av mange ulikheter mellom forskjellige grupper)
    - Næringsdrivende og ansatte (få som er inkludert i tariffavtaler)
  - Flere mente det ikke burde være en arbeidsgiverorganisasjon (for dyrt, gruppen er ikke stor nok)
- Interesse og utålmodighet for å få i gang en ny organisasjon

Nettundersøkelsen

- Spørsmål basert på informasjonsinnhenting, i samarbeid med prosjektgruppa
- Målgruppa spisset til å kun gjelde næringsdrivende-/ansatte tradisjonshåndverkere som lever av håndverket, samt lærlinger, studenter/elever.

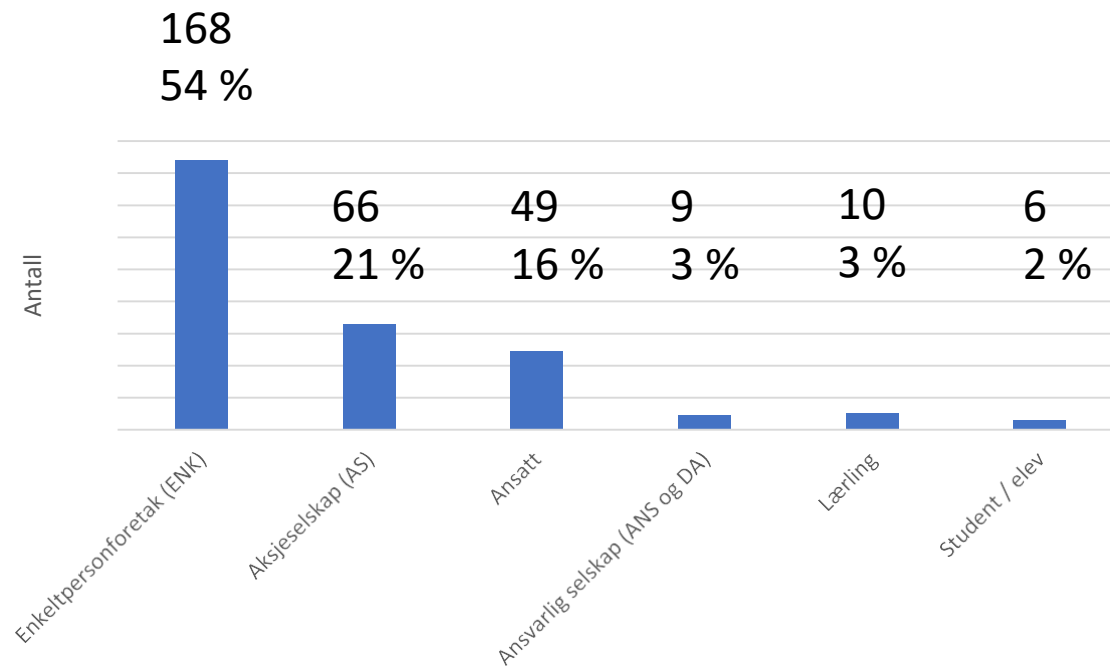
Mål

- den enkelte tradisjonshåndverkens mening om prioritering av tiltak
- organisasjonens navn og formål
- ønske om medlemskap i ny organisasjon
- beskrive næringsdrivende/ansatte tradisjonshåndverksfeltet ut fra svarene

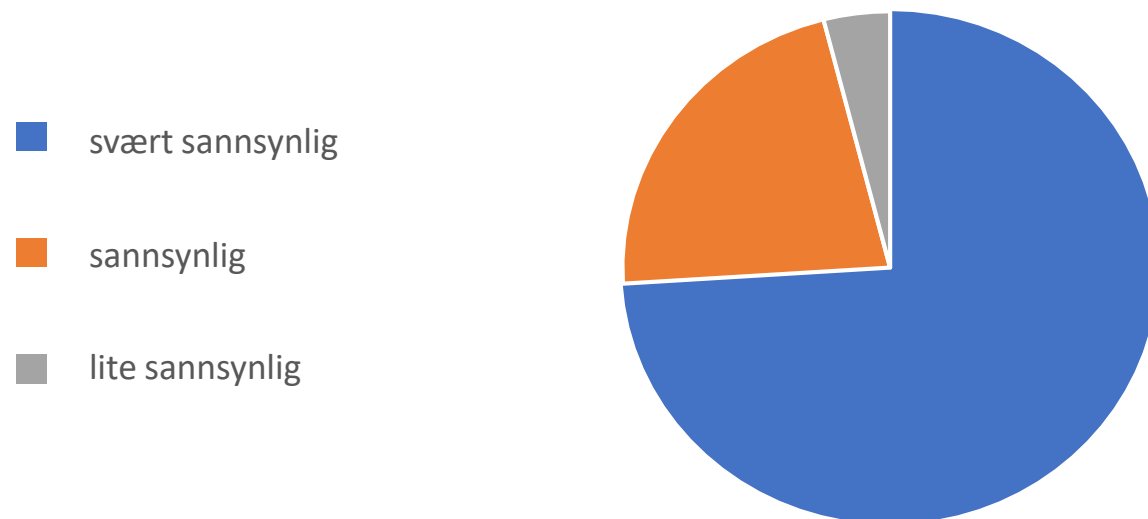

Rolle som utøvende tradisjonshåndverker

- Over halvparten av svarene fra enkeltpersonforetak
- Aksjeselskap 1/5
- Ansatte
- Ingen var organisert som samvirkeforetak

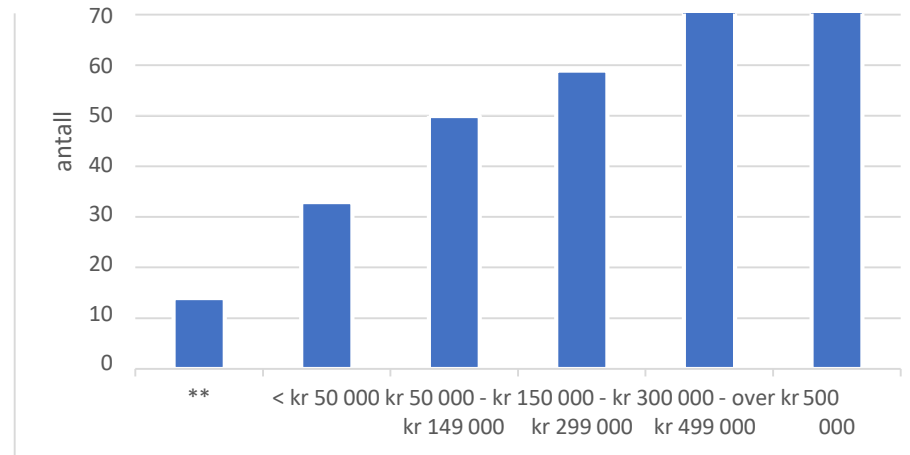
Hvor sannsynlig er det at du fortsetter som tradisjonshåndverker?

Gjennomsnittlige omsetning (for næringsdrivende) / inntekt (for ansatte og lærlinger) fra tradisjonshåndverk

” *Avhengig av prosjektstøtte for å komme opp imot minstelønn*

” *Kan du leve av dette da?*

** Ikke aktiv næringsdrivende / ansatt innen tradisjonshåndverk

45 tiltak fra
gjestebudene

Prioritering av tiltak – hva er viktigst

Utdanning og rekruttering, i tillegg til næringspolitikk

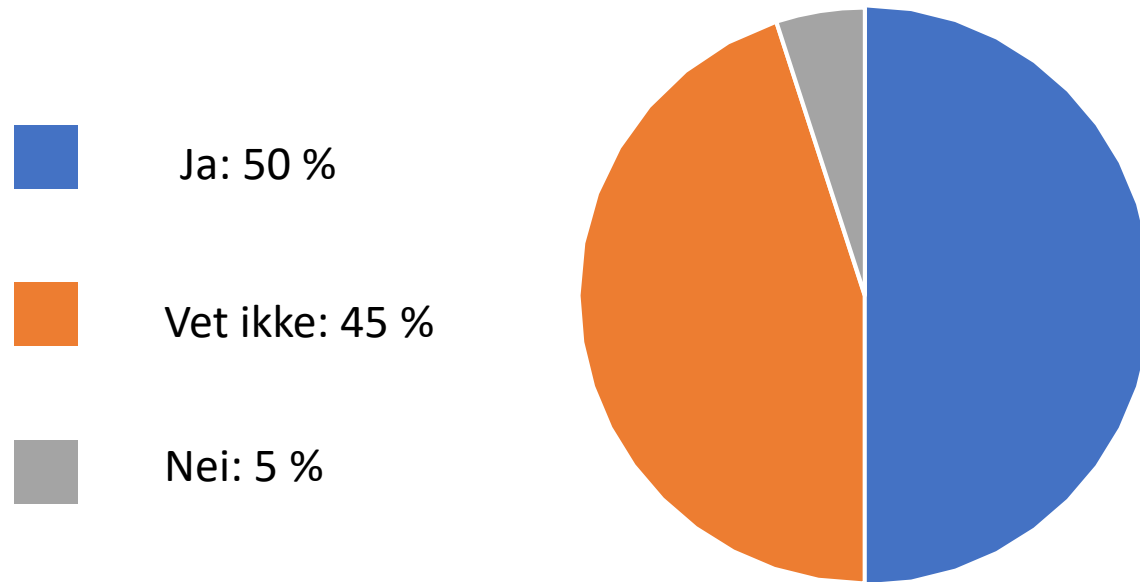
1. Fritak for mva. for tradisjonshåndverksprodukter tilsvarende kunst og kultur
2. Mer tradisjonshåndverk inn i grunnskole
3. Beskyttelse av norske tradisjonshåndverksbedrifter overfor utenlandske konkurrenter
4. Arbeidslivsrettigheter (pensjon, permisjon, sykemelding)
5. Virkemidler som støtter små bedrifter og enkeltpersonforetak (tilskudd, refusjon eller unntak)
6. Etablerertilskudd og driftstilskudd
7. Fritak for arbeidsgiveravgift for lærlinger
8. Kompetanseøkning på tradisjonshåndverk hos kunde/bestiller/offentlige myndigheter
9. Mer praksis i videregående skole
10. Fritak for mva. på reparasjoner

Foreslått formål

- å synliggjøre og styrke tradisjonshåndverkets status i samfunnet
- å styrke tradisjonshåndverkernes politiske og økonomiske rammer
- å være pådriver for utvikling av næringsrettet og kulturbærende tradisjonshåndverk
- å fremme tradisjonshåndverk, økonomisk, sosialt og kulturelt

Stor enighet om foreslått formål. Noen innspill som kan diskuteres i ny organisasjon

Vil du bli medlem?

82 åpne tilbakemeldinger gjengitt uredigert i vedlegg IV ga flere eksempler på erfaringene samlet inn under intervjuene, seminaret og gjestebudene; behovet for å ha et fagmiljø/nettverk og ønske om samarbeid med andre organisasjoner.

26 ga ren positiv støtte til prosjektet, 4 skeptiske til ny organisasjon, 3 viste til viktigheten av å at del i trepartssamarbeidet

(Andre tilbakemeldinger, Vedlegg IV, rapporten)

Viktige funn

- Klart behov for og interesse for ny demokratisk organisasjon
  - Sterkt ønske om felles stemme for næringsdrivende/ansatte tradisjonshåndverkere
  - Behov for fagmiljø/nettverk
  - Ønske om samarbeid med andre organisasjoner
-
- Arbeidsgiverorganisasjonene anbefaler å først danne egen organisasjon for å få en felles stemme, så kan det forhandles kollektiv organisering inn i en større organisasjon

” *Viktigste kriteriet at organisasjonen er styrt av håndverkere med reell yrkeserfaring*

” *Viktig med en organisasjon for de som driver næring, ikke hobby*

” *Vi trenger å samles sosialt for å utveksle erfaring og kompetanse*

Forslag til organisering: tre mulige veier

Bransjeorganisasjon: Formålene og avgrensningen i medlemsgruppe

Prosjektet nådde 75 % enkeltpersonforetak og aksjeselskap

Mulighet for å organiseres i større organisasjon for å løse tiltak gjennom

- Arbeidstakerorganisasjon (Creo, enkeltpersonforetak, ansatte)
- Politisk interesseorganisasjon for småbedrifter i Norge (SMB Norge)
- Interesseorganisasjon (Handverkslaget, Norges Husflidslag, inkluderer frivillige)

Veien videre – hvem kan bestemme?

Rapporten har samlet informasjon som deles åpent og kan brukes av alle aktørene i feltet.

Mange forskjellige meninger om ny organisasjon, bl.a.:

- Eksisterende organisasjoner kan spisse fokus på næring
- Heller bruke ressurser på kurs
- Vil ta for mye ressurser å starte en ny organisasjon
- Vil ikke løse alle utfordringene med å starte en ny organisasjon
- De med lav inntekt må ikke bli ekskludert i en dyr organisasjon

Veien videre – må få velge selv

En del av feltet, næringsdrivende og ansatte tradisjonshåndverkere, sier de **trenger en felles stemme i en organisasjon styrt av håndverkere som lever av håndverket.**

Denne gruppa må selv få bestemme veivalgene.

” *Flott å verte spurt!
Lukke til medarbeidet,
dette støttar eg!*

” *En slik fagorganisasjon
vil styrke håndverket og
oss som jobber med det*

” *Viktigste kriteriet at
organisasjonen er styrt
av håndverkere med reell
yrkeserfaring*

” *Viktig med en
organisasjon for de som
driver næring, ikke hobby*

” *Største konkurransen
er fra folk uten fagbrev
som underpriser jobber*

” *Me er i same båt og
må støtte kvarandre*

Veien videre: valg av interimsstyre

- Foreslått styrestørrelse 5 personer
- Mandat: starte en ny organisasjon
- Kandidater: 21 forslag, 7 motivert for verv
  - Alle representerer enkeltpersonforetak eller aksjeselskap
- Åpent nettvalg 10.-17. juni:
  - Epost til de som har sagt seg interesser i organisasjon, oppfordret til å dele med flere i målgruppa
  - Nettsak + sosiale medier
- Kan gi innspill til interimsstyret

Åpenhet: valgprosedyren og resultatet blir gitt i et vedlegg til rapporten

Per 16 juni >100 stemmer avlagt, 39 nye interesserte

Viktige valg

- Medlemsgruppe: hvem skal med?
  - Definere tradisjonshåndverk?
  - Inkludere utøvere med lav inntekt (gradert medlemskontingent)
  - Inkludere/ekskludere ansatte
  - Ekskludere hobby/fritid
- Ressurser: mål om daglig innsats
  - Medlemskontingent
  - Driftsmidler/Prosjektmidler
  - Oppstartshjelp
    - Sekretær, hvis ønskelig (Norsk håndverksinstitutt)
    - Kontorplass (Norges Husflidslag, Norsk håndverksinstitutt)
- Organisering
  - Kollektiv innmelding i arbeidstakerorganisasjon
  - Kollektiv innmelding i arbeidsgiverorganisasjon
  - Forbli selvstendig bransjeorganisasjon
  - Fusjonere med annen organisasjon i feltet
  - Dele i en arbeidstaker- og en arbeidsgiverorganisasjon
- Samarbeid - mange felles interesser med
  - Andre organisasjoner/institusjoner i feltet
  - Kulturnæring/småbedrifter

” *Fremme samarbeid mellom tradisjonshåndverkere og kulturinstitusjoner*

UTREDNING AV BRANSJENETTVERK

Organisering av tradisjonshåndverkere

Prosjekt juni 2019–juni 2020
Marit Stranden, Norsk håndverksinstitutt

Lykke til!

Spørsmål?

” *Takk for å få bidra
– det kjennes bra!*

” *Tradisjonshåndverk har vært
den største pådriveren for
min integrering i Norge*

” *Vi har en jobb å gjøre!*

Videre kontakt:

Einar Stamnes

einar.stamnes@handverksinstituttet.no

tlf. 948 31 799